

7

Rad na zajedni{tvu: na{i odnosi sa mu{karcima

[ta je vredno u na{im odnosima? Evo {ta misle neke `ene:

*Najbolje je to {to imamo dugu, intimnu zajedni-ku pro-
{lost, a i dalje se ose}anmo vezani jedno za drugo, po{tuje-
mo se i privla-imo. Gledaju}i oko sebe otkrivam da je to
malo -udo. Saznala sam da moj mu` ima ista krhka ose-
}anja – mislila sam da su ona samo `enska, a on je otkrio
da ja imam izvesne izvore snage koje on ne poseduje. Naj-
zna-ajinja stvar je odvojiti vreme za izgradnju poverenja,
saose}anja i dobrote. /40 godina, udata dvadeset godina/*

*^ak i sa svim divnim prijateljima koje imam, i poslom
koji volim, i -asovima plesa i mojom ma-kom i svim osta-
lim, bila sam veoma usamljena. Jednostavne male stvari su
postajale zastra{uju}e... kako na}i nekog sa kim }e{ i}i u pe-
rionicu ve{a. Sada kad volim Marka ne `ivim mnogo dru-
ga-ije nego ranije, ali `ivot je druga-ijeg ukusa. Blisko{ }u
prevazilazimo svakodnevne uspone i padove. Njegovo pri-
sustvo, -ak i sa svim sva|ama i isku{enjima koje tek treba
da re{avamo, je kao veliki, mek jastuk izme|u mene i suro-
vosti `ivota. /20 godina, neudata /*

Moje udovi{tvo je te{ko jer sam izgubila osobu sa kojom sam se dr`ala za ruke u `ivotu. Bila sam veoma va`na svom mu`u... Kada sam bila nesre}na, uvek sam mogla da odem kod njega i pri-am sa njim, a kad sam bila sre}na njegov osmeh je bio od uva do uva. Davao mi je bezgrani-nu po-dr{ku tokom celog braka. To vi{e nemam. To je veoma, veoma velik gubitak. To sam nadokna|ivala time {to sam se vi{e oslanjala na bitne ljude u svom `ivotu. Imam blisko prijateljstvo sa osobom koju mogu da pozovem kada ho}u i da ka`em: "Ne{to me mu-i i moram da popri-am sa tobom o tome", a tako|e sam izuzetno bliska sa svojom decom. Potrebno mi je otprilike tuce ljudi da nadoknadim taj jedan izuzetan odnos. /68 godina, udovica tri godine/

On se duboko interesuje za sve {to radim, o radu i mojim interesovanjima, {to nije imao nijedan drugi mu{karac sa kojim sam bila. Apsolutno je neophodno da mu{karac kog volim bude zainteresovan za feminizam i da se svakodnevno navikava na to. Va`no je zajedni{tvo, promene i stalno ispitivanje polnih stereotipa. Naravno, ne samo na intelektualnom planu, radi se i o ovozemaljskim stvarima kakve su -i{enje ku}e i pranje sudova, ne samo ko obavlja poslove ve} i ko misli o tome {ta treba da se obavi. /30 godina, udata godinu dana/

Najbolje u mom braku je to {to imam istinskog prijatelja. Kada uradite mnogo toga i zajedno steknete zajedni{tvo u moralnim pitanjima, na-inu gledanja na svet koji je veoma bitan, i veoma verujem svom suprugu. /60 godina, udata trideset devet godina/

li-no je politi-ko

@elimo da budemo bliske sa mu{karcima – da im budemo va`ne, da znamo da }e biti tu kad su nam potrebni, da se ose}amo sigurno, zaljubljeno i voljeno – da bismo se dobro ose}ale potrebna nam je bliskost. Ve}ina poku{ava ovu potrebu da zadovolji kroz intimne seksualne odnose. Dok smo odrastale, mnoge od nas su nau-ile jedan obrazac ili model odnosa: na{e porodice i zajednice o-ekuju da se udamo i imamo decu; mu{karci bi zara|ivali najve}i deo novca, imali

najva`nije poslove, i bili pametniji, dok bismo mi kuvale i "odra`avale ku}u" i bile zadu`ene za ose}anja i odnose. Dakle, to treba tako da izgleda, i kada se na{i `ivoti uklope u ovaj obrazac, mi }emo automatski biti sre}ne.

Ali tokom proteklih dvadesetpet godina, uz sada{nji talas feministi-kog pokreta, po-ele smo da sumnjamo u ove postulate i afirmi{emo osnovnie principe feminizma – da su na{i `ivoti, rad, ideje, zapa`anja i `elje podjednako va`ni kao i mu{karcima, i da bi dru{tvo trebalo da bude preure|eno tako da reflektuje i podr`ava ovo uverenje.

Uglavnom }e se promene odvijati sporo, malim koracima. U kulturi orijentisanog ka efikasnosti i postizanju ciljeva, na koju tehnologija vr{i presudni uticaj, ovi mali i spori procesi promena i prilago|avanja niti se u-e, niti procenjuju. @ivimo u vremenu bacanja: kada vi{e ne radi, baci ga i nabavi novi. Kada *mi* govorimo o posve}ivanju, ne mislimo na tradicionalni pritisak da se bude "posve}ena" odnosu po svaku cenu, {to je -esto zna-ilo da moramo da se li{imo na{i potreba ili da trpimo bezose}ajnog ili nasilnog partnera. Mislimo na istinsku posve}enost postupnom radu na vezi, {to mo`e na trenutak ote`ati stvari dok nastojimo da ih pobolj{amo. To uklju-uje preuzimanje rizika, stalnu sumnju a ne uvek i{-ekivanje pravog trenutka kako bi se problem izneo. To tako|e zna-i da smo i same spremne da se menjamo dok to isto o-ekujemo od na{i mu{karaca. Nikada ne mo`emo biti sigurne kako }e se stvari odvijati; mo`da }e se veza okon-ati uprkos na{im hrabrim naporima, i ponekad }e to biti najbolje re{enje. Iako postoje mnogi drugi izvori tenzija izme|u `ene i mu{karca – razlike u li-nosti, porodi-na istorija, etni-ke i klasne razlike, bolest, ekonomske te{ko}e – ovo poglavlje se usredsre|uje na tenziju koja proizilazi usled `ivota u kulturi koja se bazira na nejednakosti i polnim ograni-avanjima izme|u mu{karaca i `ena. Kada radimo na postizanju jednakosti u vezi, u stvari plivamo uzvodno.

biti sama

Neke `ene vi{e vole da same `ive, tako {to }e ljubavnike uklopiti u `ivot bez `elje za zajedni-kim `ivotom. Za one koje `ele da se potpuno predaju poslu, koje su pre`alile

zavr{enu vezu ili one koje su ve} odgajile decu, biti sama mo`e da bude pozitivno, kreativno i iskustvo koje donosi mir.

Ja jednostavno vi{e ne gradim svoj `ivot oko mu{karaca -ak i onda kada sam zaljubljena. Postoji toliko drugih stvari koje tako|e `elim da radim. Imala sam dva mu`a. Tako|e imam troje odrasle dece. Naravno da jo{ uvek brinem o njima, ali ne onako kao kad su bili mali. Sada za-ista mogu da se usredsredim na ono {to ja `elim.

Istra`ivanje neudatih i neo`enjenih `ena i mu{karaca je pokazalo da je najbolji aspekt ovakvog `ivota sloboda, a najgori usamljenost. Mu{karci i `ene koji su ispunjavali upitike za istra`ivanja slo`ili su se da je sama-ki `ivot te`i za `ene nego za mu{korce zato {to:

- `ene imaju manje seksualne i dru{tvene slobode
- razvedene `ene -e{e} imaju obaveze oko dece
- `ene trpe fizi-ko zlostavljanje
- `ene zara|uju manje novca i imaju manje mogu}nosti za napredovanje u poslu
- `ene su vaspitavane tako da se ose}aju obele`ene uko-liko nisu u vezi sa mu{karcem

Volim svoj `ivot onakav kakav je sada – slobodu da bu-dem sa razli-itim partnerima, ili da ne budem ni sa kim, `ivim sopstvenim ritmom, ose}am se jaka i zadovoljna sobom. Ali ponekad kada se probudim usred no}i, vidim sebe kao staru i samu, i to je zastra{uju}e i prazno.

ista`ivanja raskoraka u heteroseksualnim vezama

KA PODELI MO}I U VEZAMA

Sve vrste mo}i ulaze u igru u na{im vezama – li-na, fizi-ka, duhovna, dru{tvena, ekonomska i politi-ka*. Me|utim, `ene i mu{karci pripadaju grupama koje imaju razli-ite stepene mo}i. Neravnote`a koja nastaje neminovno uti-e na na-in na

* Najbitniji deo na{e li-ne/politi-ke mo}i je kontrola nad sopstvenim telom i `ivotom u smislu reproduktivnog i seksualnog izbora.

koji razmi{ljam, delujemo i stupamo u odnose sa drugima. Na-in na koji nas ljudi opa`aju i kako postupaju sa nama neizbe`no uti-e na na{ odnos sa njima. Sve donedavno "idealna" heteroseksualna veza je bila brak u kome mu{karc ekonomski podr`ava `enu i deli svoj status sa njom. Zauzvrat, ona je odgovorna za li-ne i ku}ne usluge koje njemu omogu}avaju da izvr{ava svoju ulogu u dru{tvu. Nasuprot tome mi zami{ljam takvu vezu u kojoj partneri por`avaju jedan drugog, tako da oboje imaju ulogu kako u svetu izvan ku}e, tako i u njoj, i jedan partnera ne sti-e mo} na ra-un drugog.

DRU[TVENA I EKONOMSKA MO}

Mi razmi{ljam o politici kao o ne-em {to ima veze sa odnosima mo}i izmedju ve}inskih grupa i nacija, ali tako |e postoji politika intimnih veza. Kolika god da je na{a odgovornost jednog prema drugome, i odnose}i se prema partneru kao prema sebi ravnom, naivno je verovati da {iroko prihva}eni dru{tveni stavovi i uvre`ene institucionalne prakse ne}e uticati na ono {to se doga|a me|u nama.

Mu{karci automatski sti-u nadmo} time {to obi-no zarauju vi{e novca. Ukoliko mu{karc tako zloupotrebljava ovu neravnote`u mo}i, mo`da }e to pokazati na samom po-etku veze, {to }e o-ekivati da se `ena ose}a kao da mu ne{to duguje, impliciraju}i kako bi to trebalo da "plati" seksualnim uslugama. Ukoliko je tako, -uvajte se.

Mu{karc me izveo, i na drugom ili tre}em sastanku `eleo je da spava sa mnom. Rekla sam mu da ne `elim toliku bliskost za tako kratko vreme. Progun|ao je i rekao: "Samo `elim da znam da li me na kraju duge -eka }up zlata."

RAZVIJANJE LI^NE MO}I

Pod terminom "li-na mo}" podrazumevamo samodovoljnost, prodornost, sposobnost da se zaradi za `ivot, nezavisnost, samopouzdanje. Mnoge od nas su vaspitavane da treba da na|u mu{karca sa ovim kvalitetima i da se bukvalno ve`u za njega "Ako ne mo`e{ da bude{ takva, udaj se za takvog". Na ovaj na-in bismo postale kompletne. Stvaranje prisne

veze sa mu{karcem nije imalo samo zna-enje oboga}ivanja na{ih `ivotu, nego smo tako sticale identitet odraslih osoba. Potreba za blisko{}u se pogre{no poistove}uje sa na{om potrebom za identitetom. Tako smo se suo-ile sa paradoksom: da bismo dosegle snagu mnoge od nas su postupile po ustaljenom obrascu i na{le mu{karca, iako je to uloga koja podri-va na{u unutra{nju snagu.

A {ta re}i o fizi-koj snazi? Mnoge `ene su podu-avane da je fizi-ka snaga izraz ne`enstvenosti, a ve}a fizi-ka snaga mu{karca mo`e da predstavlja neizgovorenu pretnju koja izaziva svakojake probleme, od ose}anja nadmo}i u seksualnom -inu do zastra{ivanja u raspravi. Po{to `ivimo u dru{tvu u kome je prisutno nasilje ili pretnja nasiljem, ne iznena|uju nas takva ose}anja. Kada odbijemo da se poistovetimo sa slikom slaba{ne i nekompetentne `ene koju nam dru{tvo name}e, u-enjem novih ve{tina sti-emo samopouzdanje i fizi-ki smo ja-e.

U svojoj pedeset-etvrtoj godini jedno od mojih interesovanja kojima sam se predala je bio Tae Kwon Do (korejska borila-ka ve{tina). Oduvek sam bila fascinirana borila-kim ve{tinama, ali nikad nisam imala dovoljno hrabrosti da probam. Menjala sam svoj ustaljeni `ivot; pomislila sam kako jo{ jedna neobi-nost ne}e {tetiti. Kroz sav na{ zajedni-ki `ivot nisam bila u stanju da se suprotstavim svom mu`u, i ose}ala sam da bi mi borila-ka ve{tina pomogla da budem prodornija. Moj mu` je bio veoma nezadovoljan {to se bavim tako "mu{krom" aktivno}u. Ali ja sam izdr`ala.

TRADICIONALNE ULOGE I NJIHOVO PREVAZILA@ENJE

Uloge su kao likovi u nekoj drami. U-imo kako da postanemo seksualni partner, supruga ili majka prate}i tekst scenarija kojima smo kao deca nau-ene. Scenariji nas {tite od gre{aka, ali isto tako, mogu voditi prihvatanju krutih uloga bez njihovog prethodnog preispitivanja.

Odre|ene osobine se obi-no ozna-avaju kao adekvatne za `ene odnosno mu{karce. Kada se na{e pona{anje razlikuje od stereotipa bivamo ka`njene, dok se samopouzdanje pona{anje mu{karca naziva "liderstvom" takvo pona{anje `ene

naziva se "agresivno{u". Odgajanje dece vezuje se za toplinu`ene, dok se kod mu{karca ozna-ava kao slabost.¹

Svaki partner zapo-inje vezu sa odre|enim iskustvima i verovanjima koja oblikuju njenu/njegovu predstavu o mu{kim i`enskim ulogama. Mnoge od nas odrasle su u porodicama koje su pratile konvencionalne obrazce. Druge su mo`da odrasle u situacijama kada su zbog smrti, razvoda, emigracije jednog roditelja, rata ili perioda nezaposlenosti, uloge morale biti podeljene ili su se razlikovale na nekonvencionalne na-ine.

U vreme mog detinjstva otac se borio u ratu, pa smo se majka i ja preselile kod bake i tetaka. Odrasla sam gledaju}i kako se `ene, same, bez mu{karca, godinama, snalaze.

Neki roditelji pogre{no su verovali da nas u-e da smo sposobne da radimo isto {to i de-aci, ali su nam u stvari preneli konfuznu poruku.

Odrasla sam u porodici u kojoj se verovalo da razlika izme|u de-aka i devoj-ica nema. Uvek nam se govorilo da su devojke ravnopravne i nas pet smo imale uzbudljive, dalekose`ne razgovore i nesputane, podsticajne, intelektualne rasprave tokom ve-ere. Ali kasnije sam shvatila, dok je na{ otac dr`ao izlaganje sa nama, majka je raspremala sto. U nekom momentu on bi zatra`io da mu se donese kafa. To je uticalo na moj brak. Ose}ala sam se intelektualno jednakom ili superiornom nad Stivenom, ali mi je bilo te{ko da ose}am da je sve u redu dok je ono {to sam radila zahtevalo ili pretpostavljalo prihvatanje, odobrenje moje porodice.

¹ Jedna studija stavova lekara koji se bave mentalnim zdravljem otkrila je da su se, kada su u-esnici zamoljeni da nabroje osobine zdrave odrasle osobe, zdravog mu{karca i`ene, liste osobina zdravog mu{karca i zdrave odrasle osobe poklapale, dok su se osobine zdrave `ene razlikovale i -esto bile u suprotnosti od onih pripisanih zdravoj odrasloj osobi. Ne -udi onda {to `ene do`ivljavaju konflikte u vezi sa svojom ulogom i imaju te{ko}e da pomire, usklade suprotstavljena o-ekivanja. Zahvaljuju}i, u velikoj meri, `enskom pokretu, ovi stavovi i ograni-enja se menjaju, ali sporo.

Ulogama polova nismo u-ene samo iz ose}anja i zbog tradicije, ve} zato {to se one uklapaju u postoje}e dru{tvne forme. Uporedo sa borbom za promene u na{im vezama moramo se boriti protiv seksualne diskriminacije na radnom mestu, raditi na uspostavljanju brige o deci u na{oj zajednici i okon-anju pravne nejednakosti sa kojom se `ene jo{ uvek sre}u. U ovom promenljivom vremenu imamo zadatak da veze kakve `elimo uklopimo u dru{tvo, koje ne samo da ih mo`da ne}e podr`ati, ve} }e im se, -esto, aktivno suprotstavljati.

NEKE POSLEDICE PRIHVATANJA OVIH ULOGA

Struktura tradicionalnih uloga, u kojoj `ena funkcioni}e kao sistem podr{ke mu{karca, pri -emu ne dobija podr{ku za nastojanja da zara|uje i/ili se razvija, izgra|uje, ostavlja nas emotivno i ekonomski ranjivim. Hiljade izme{tenih `ena koje su izgra|ivale domove, ostaju bez sredstava ili ve{tina koje bi mogle plasirati na tr`itu. Ve}ina nas ima ve{tine koje ne prepoznaje zbog kombinacije starosti i seksualne diskriminacije kao i zbog toga {to su ku}ne ve{tine potcenjene, dok su u stvari sli-ne profesionalnim ili ve{tinama upravljanja. U dana{njem svetu, gde se jedan od dva sklopljena braka razvodi i gde je alimentacija realno nestala (iako dohodovni vi{ak postoji), kada `ene nad`ivljuju svoje partnere, -esto deset ili dvadeset godina (80% `ivih supru`nika su `ene) i gde stopa inflacije -ini stari obrazac da jedna plata izdr`ava dvoje odraslih i decu, mogu}no}u dostupnom jednoj maloj eliti (samo 7% porodica zadovoljava staru normu prema kojoj je mu` jedini hranitelj), tradicionalna uloga `ene kao sistema podr{ke mu{karca opstaje uz veliki rizik za `enu.

Od prvog sastanka sa mu{karcem igra}emo ulogu. Ako `elimo da ostvarimo vezu, nastavimo da se vi|amo i provodimo vreme zajedno, `ivimo zajedno ili se ven-amo, svaki korak ka stalnosti, obavezivanju i formalizaciji veze pove}ava pritisak ka pretpostavljanju konvencionalnih uloga. Strukture i dogovori koji su godinama dobro funkcionisali na}i }e se pred izazovima ili biti slomljeni ro|enjem dece.

Ako napustimo svoj pla}en posao, gubimo ne samo svoj nezavisan dohodak, ve} i status pla}enog radnika i dru{tvo kolega. Gubimo izvor spoljnog samopotvr|ivanja; mo`emo se ose}ati manje stru-nom i po{tovanom, a postati potpuno zavis-

nom o svom partneru i na{oj deci (detetu). ^ak i onda kada `elimo da radimo i sa partnerom podjednako podelimo brigu o detetu, nedostatak dobre usluge staranja o deci, dobro pla}enog rada sa pola radnog vremena i sna`na seksualna diskriminacija koja ograni-ava na{u zara|iva-ku mo}, doprinose postepenom povla-enju ka konvencionalnim sporazumima tokom godina ranog roditeljstva.

Verujemo da, sve dok `ene -ine najvi{e u smislu staranja o deci, to }e imati bazi-an uticaj na na{e `ivote i mogu}nosti i tako uticati na naredne generacije i njihov izbor.

^INITI PROMENE

Mo`emo po-eti sa preduzimanjem malih koraka usmerenih na promenu postavljenih uloga. Mo`emo smisliti plan akcije kojim bi se afirmisala izgradnja radnih ve{tina `ena, raditi na onome {to nas zanima a donosi novac. Ne moramo automatski odbijati prilike koje pretpostavljaju putovanje. Mo`emo raskinuti vezu koja nas ne zadovoljava ili usmeriti svoj trud na promenu partnerovog pona{anja i strukture veze.

Promena je nastupila dok sam se pripremala za posao sa punim radnim vremenom, kada su sva deca najzad bila dovoljno odrasla da preuzmu neku odgovornost. Znala sam da mi je Metju potreban kao aktivan partner, iako je on vi{e voleo da bude pasivan i o-ekivao sve na gotovo. Terapeut mi je savetovao da napravim listu svih poslova koji su potrebni porodici kako bi funkcionisala. Bila je duga stranice i stranice: bivala je sve du`a. Kada sam je sa-inila, nekoliko nedelja kasnije, postalo je jasno da sam ja obavljala 95% poslova sa liste. ^injenica da sam ja bila osoba koja je -inila da sve funkcioni{e me je razljutila. U osnovi odlu-ila sam da {trajkujem. Zapo-eli smo lagano i bolno da uspostavljamo ravnopravni sistem podele ku}nih poslova, kovanja i odgajanja dece. Met... je ose}ao da "ne mo`e" da radi stvari koje ne `eli, pa je to bilo bolno. Rekla sam sebi da je vredelo zato {to je to bio po-etak. Spremala sam se za poslovnu {kolu.

[est meseci pre nego sam po{la u {kolu odlu-ila sam da }u nau-iti decu kako da uklju-e ma{inu i su{enje, da sku-

vaju jednostavne obroke, da izribaju kuhinjski pod, o-iste kupatilo. Napravili smo listu poslova i svako je morao da uradi jedan posao nedeljno: Oni bi kuvali, a ja sam bila tu ako bi im bila potrebna pomo}. A onda kada sam zapo-ela sa poslovnom {kolom puno radno vreme, istog momenta sam bila skrhana. Borila sam se. Konkurencija je bila mnogo ve}a nego {to sam mislila da }e biti... Posle {kole nisam odlazila ku}i, imala sam studijske grupe do kasno uve-e, i subotom i nedeljom. Cela zamisao je po-ela da se raspada. Nikome se nije dopadalo. Deca bi gun|ala jer druge majke nisu svoju decu primoravale na toliko obaveza. Svima nam je potreban red u `ivotu, a jedno vreme bilo je haoti-no. Po isteku prve godine na{ sistem podele poslova prili-no je dobro funkcionisao. To je zaista moj odmor od ku}e. Moje prisustvo nije vi{e potrebno u onoj meri u kojoj je to bilo pre.

Da bismo uspostavili odnose obostrane podr{ke, pre nego onaj u kome jedan partner funkcionije isklju-ivo kao sistem podr{ke drugom, treba da shvatimo da postoji razlika izme|u podele zadataka i zajedni-kog planiranja.

^ak i onda kada i mu{karc i `ena rade, oni prihvataju obrazac prema kome mu{karc planira na dug rok, jer sve do skora `ene nisu imale naviku da to rade i verovala su da su mu{karci bolji u tome. @ene su razvile tu ve{tinu u{tedom manje koli-ina novca prikupljanjem kupona, {tednjom sitni-}a iz dana u dan, -esto se ne bave}i va`nijim pitanjem svoje budu}e ekonomske sigurnosti. @ene iz srednje klase vaspitavane su sa pretpostavkom da }e uvek postojati neko ko }e se brinuti o njima, dok su `ene iz radni-kih porodica -esto bile u-ene, shvatale da treba da budu samodovoljne, staraju se o sebi. Ali dohoci ve}ine `ena su tako marginalni da se nikakav novac ne mo`e izdvojiti i ostaviti po strani. @enama iz srednje klase te{ko je da preuzmu odgovornost za planiranje jer ne mogu predvideti kada bi novac mogao ponestati, a izazovno je prepustiti tu brigu nekom drugom, ba{ kao {to su nekada njihovi roditelji -inili. Kada poku{amo da preuzmemo vi{e odgovornosti, na{i bli`nji, roditelji, mo`da -ak terapeuti mogu nas optu`iti da smo odbacile svoju `enstvenost. Mnoge od nas su otkrile da, po{to preuzmemo ve}u odgovornost u vezi sa nov-anim pitanjima, ne samo da nas partneri cene, ve} imamo i ve}u kontrolu nad sopstvenim `ivotima.

RAZUMEVANJE PREPREKA U INTIMNOSTI IZME\U MU[KARACA I @ENA

Intimnost je imati nekog u svom `ivotu koga zaista, tokom vremena, mogu dobro upoznati, ko me mo`e upoznati i pred kim mogu pokazati i svoje najbolje i najgore strane.

Postoje razli-iti aspekti obostrnog upoznavanja i komuniciranja na nivou koji otkriva i obznanjuje na{e ranjivosti i tajne, verovanja u nekog u meri da o njemu zavisimo i da dopustimo da zavisi o nama.

Kvalitet na{e intimnosti je izuzetan, kao reka je koja proti-e izme|u nas, u koju mo`emo ugaziti kada god to `elimo. ^injenica da mogu biti intimna sa tobom na toliko mnogo na-ina...kao ljubavnikom, kao prijateljem, prija i ispunjava.

Odanost zna-i posve}ivanje vezi i onda kada su rana strast i ishitrenost evoluirale u dublju i manje dramati-nu vrstu ljubavi, i probijati se kroz te{ka, u`asna, bolna, jadona i stagniraju}a vremena.

Jo{ uvek me privla-i ta navala strasti koju sam do`ivljavala na po-etku veze, ali sada sam dovoljno stara i imam dovoljno iskustva sa mu{karcima da znam da taj nalet ne traje dugo. Mo`emo to ubla`iti; bilo je vremena kada sam ose}ala da }e strast koju smo moj mu` i ja ose}ali na po-etku zauvek opstati, ali je zasigurno ne ose}am svih dvadeset ~asova dnevno. Potrebno je mnogo truda i ma{te da bi se to iskri-enje u vezi sa-uvalo. Ponekad me privla-e drugi mu{karci, ali mislim da to najvi{e ima veze sa moj strahom od intimnosti i sa `eljom za uzbu|enjem...i nastojanjem da intenzitet odnosa sa jednom osobom raspodelim. [to sam starije sve sam vi{e zainteresovana za to da li ta osoba `eli da ostane sa mnom. Ako strast nije prisutna svake no}i, i to je u redu.

STRAH OD INTIMNOSTI

^esto se od nas o-ekuje da stopimo svoj identitet sa identitetom mu{karca, uzimamo njihova prezimena, selimo se tamo gde oni dobiju posao itd. Mo`e nas upla{iti suvi{e velika bliskost ukoliko smo u prethodnim vezama na{e `elje, stre-

mljenja i identitet prilagođavali partnerovim do te mere da smo izgubile iz vida ono što elimo za sebe.

@elela sam da budem njegov satelit, da se okrećem oko njega u njegovom svetu... da dozvolim da me njegov život, njegov rad, njegovi prijatelji, njegova energija vuče. Bilo je takvo olakšanje za mene što više ne moram da izgrađujem sopstveni identitet. To je ugušilo njega i mene i brak.

Često osećamo napetosti između zavisnosti i samodovoljnosti, između sigurnosti života u dobroj vezi i naše potrebe da ostanemo samostalne.

Ujmo se različitim stilovima intimnosti

Često čene razgovor smatraju načinom da sa partnerom budu bliske, dok mnogi muškarci intimnost uglavnom izražavaju kroz fizičku aktivnost ili seksualnu bliskost.

Moja zamisao intimnosti, pre nego vođenja ljubavi pretpostavlja duge i ozbiljne razgovore. Moje fantazije o ljubavnoj vezi svode se na takve razgovore. Nastavljaćete da priđate i s vremena na vreme neko će reći nešto važno ili interesantno. Džonova zamisao je da ne treba govoriti sve dotle dok nemate nešto da kažete. Ja elim da razgovaram o svemu, razmotrivši pri tom iz svakog ugla. On to smatra ogovaranjem, ponavljanjem i nametanjem. On nije tajnovit, ali eli neke stvari da zadrži za sebe. Njegova zamisao intimnosti je raditi nešto zajedno, kampovanje ili vođnja kanuom, na primer. Ponekad mislim da Džon u stvari ne poznaje upravo onaj deo mene koji najviše negujem, i obratno.

Društvo smatra idealom muševnosti "snažnog, tihog muškarca". Mnogi muškarci sopstveno otkrivanje pred javnošću smatraju pretnjom; pokazivanje nećije strane ne smatra se muševnim. Uprkos tome što su u nekoliko proteklih godina muškarci nastojali da izražavaju svoja osećanja otvorenije, muški svet i dalje oekuje od muškaraca da budu ciljno orijentisani, sakrivaju osećanja i ne cene otvorenost. Kako naša seksistička kultura ne ceni lićni "ćenski" stil odnoćenja prema drugima, većina muškaraca nije motivisana da ga naući.

Čovek za koga sam se gotovo udala mi je rekao, "Ja ću kući donositi novac, a ti se pobrini za ostalo", što je znaćilo

da svu brigu o detetu, ku}ne poslove, beskona-ne sitne zadatke i, najva`nije, emocije, preou{ta meni.

Ovakav poredak mu{karce skupo ko{ta: Mnogi na drugi na-in "uspe{ni" mu{karci emocionalno su osiroma{eni. Takav poredak ko{ta i `ene koje se mu{karcima obra}aju za intimnost i otkrivaju da im ona u velikoj meri nedostaje. Veoma -esto `ene su odgovorne za emocionalnu klimu u kojoj se par nalazi, a kako mu{karci nemaju, ili imaju svega nekoliko bliskih prijatelja pored `ene sa kojom su u vezi, `ene su te koje im u velikoj meri pru`aju emocionalnu podr{kku. Opet je `ena nadle`na za tu "nevidljivu" aktivnost. Odr`avanje veze ponekad u takvoj meri anga`uje njenu energiju da je skre}e i odvra}a od njenih sopstvenih postignu}a i razvoja.

Ve}ina mu{karaca jo{ uvek ne mo`e da se meri sa `enama u smislu li-nog razvoja, poznavanja na-ina na koji se odr`ava veza ili uspostavlja iskreno prijateljstvo. Neki mu{karci po-eli su da se okupljaju i raspravljaju o ovim pitanjima, da razvijaju ve{tine neophodne za bliske li-ne odnose i da nau-e kako da obra}aju vi{e pa`nje na svoj odnos sa decom, `enama, ljubavnicama i prijateljima, iako ih, u na{em dru{tvu, ni{ta na to ne ohrabruje.

Kada je prisutna, bliskost -ini da se ose}amo dobro zbog toga {to oboga}uje druge aspekte na{eg `ivota i doprinosi na{oj energiji i kreativnosti.

u-initi da uspe

U svakoj du`oj vezi sa mu{karcem, problemi i bolna pitanja }e nai}i bez obzira na to koliko smo "stvoreni" jedno za drugo, ili koliko smo naporno radile da izgradimo vezu, ili -ak koliko se stabilno i -vrsto ose}amo zajedno. Suo-avanje sa onim {to je te{ko i bolno mo`e biti zastra{uju}e, jer `elimo da verujemo da smo izabrale dobrog partnera, da smo donele prave odluke; ukoliko postanemo svesne -injenica koje smo previ}ale, i priznamo duboke konflikte mo`e zna-iti da smo po-inile veliku gre{kku. Ponekad, dok se ljutimo, upla{imo se da ukoliko odmah ne ugu{imo bes, on }e izma}i kontroli i neizbe`no privesti vezu kraju.

Ipak, izbegavanje suo-avanja pre }e nas odvesti u stagnaciju i neprijateljstvo nego {to }e odr`ati mir u ku}i ili

poboljšati odnose. *Konflikt može da bude deo kreativnog procesa poboljšanja odnosa. Za po-etak možemo da prepoznamo društvene aspekte našeg konflikta i izbegnemo uobičajenu zamku uzajamnog optuživanja, ili krivljenja sebe za sve što poje naopako.*

STALNO PREISPITIVANJE NAŠIH POTREBA

Da bi artikulisale šta zaista želimo u intimnoj vezi sa muškarcem, potrebno je da imino svesan i stalan napor ili je, neizbežno, društvene konvencije prevladati. Jedan od našina promene svojih veza je da preispitamo kakvog muškarca tražimo kao i obrazce ponašanja prema njima pri prvom susretu. Promena našeg po-etku veze pomoći je pojednostavljenju budućih odnosa sa istim muškarcem.

Mislila sam da se udajem za veoma uzbudljivog -oveka i nisam shvatala da je njegova aktivnost izraz kontrole koju je bilo potrebno da ima. Videla sam samo uzbuđenje, energiju. Nisam shvatala da je me to -initi manje važnom u našem odnosu. Shvatila sam da nije sve u tome koliko je "divna" neka osoba, već u tome kako utiče na tvoja osećanja. Sada pridajem mnogo pažnje tome kako se osećam sa nekim našim po-etku veze. Ako se u prisustvu muškarca osećam o-igledno loše, nije mi važno koliko je on iskri-av ili sjajan-nisam zainteresovana.

Sa razvojem odnosa i dalje treba da budemo svesne svojih uslova. Opasnost uzimanja zdravo za gotvo malih stvari je u tome što su one često povezane sa našim pitanjima. Najzgodnija nevažni gestovi kao što je izbor prezimena našeg anju, može, našim po-etku, poslušiti kao potvrda da želimo da imamo drugačiju vezu sa muškim od one našu koju ukazuje automatsko prihvatanje njegovog prezimena kao sopstvenog.

Imala sam raniji brak, promenila sam prezime i onda ga vratila na staro, i znala sam da ne elim ponovo da prolazim kroz to. Odrekla sam se našeg dela sebe i to nije izgledalo kao prijatan našin da započnemo odnos kao jednaki. Kada smo Sem i ja odlučili da se venamo -eleli smo novi po-etak. Razmišljali smo o tome da naš neki našin iskombinujemo naša prezimena, ali nikako da dođemo do onog koje bi nam se dopalo. Odluka da uzmemo u potpunosti novo prezime imala je smisla za oboje. Ime samo po

sebi ima veliko zna`enje za mene... poti-e iz jezika kojim su na{e bake govorile i zna-i "preporod" ili "obnova". ...Sam izbor novog imena je dirljiv. Nisam prestala da koristim svoje originalno ime. Jo{ uvek sam koristila devoja-ko prezime i volela bih da bude vidljivo. Ljudi nas -esto pitaju za prezime, i kada im ispri-amo kako i za{to smo to uradili. to je kao da im ponudimo novu opciju, novi na-in borbe sa starim zahtevima. Ovo prezime je dar.

Me|utim, mnoge na{e veze zapo-inju na osnovama koje se razlikuju. Ne analiziramo ih pre nego su obrazci godinama uspostavljeni. Promena tih obrazaca mo`e nas pla{iti ili ne}emo imati hrabrosti da ih promenimo. Ako smo vaspitane da verujemo da mu{karc treba da bude sna`an i tih, mo`emo se ose}ati neugodno kada partner ispolji ranjivost, -ak i onda kada smo tra`ile od njega da razgovara o svojim ose}anjima. Mo`da }emo `eleti da podelimo ku}ne poslove sa njim, ali }emo se istovremeno pla{iti da bi on mogao posegnuti za na{om ulogom, zanemaruju}i svoj rad koji je pla}en, ili da bi mogao postati "nemu`evan".

Po{to sam petnaest godina bila doma}ica sa punim radnim vremenom, odlu-ila sam da se vratim u {kolu. Mu` i ja podelili smo sve poslove i odgovornosti kako bih ja mogla zavr{iti {kolu i raditi ne previ{e zahtevan posao sa punim radnim vremenom. Mislila sam da sve lepo funkcioni{e sve dok, jednog dana, D`im nije stavio uzgrednu primedbu koja se odnosila na probleme koje je jedna od na{ih }erki imala sa svojim de-kom. Bila sam {okirana -injenicom da se ne{to, o -emu nisam imala pojma, de{ava. Nisam vi{e bila "nervni centar" porodice. To je bio gubitak, jer je dugogodi{nje poznavanje svih detalja bilo izvor moje mo}i unutar porodice.

To {to sam bila "nervni centar" spre-avalo me je da razvijem druge delove sebe, a kada sam se okrenula spoljnjem svetu, D`im je postao u velikoj meri prisniji sa decom.

Vremenom ovako uspostavljeni poredak ponovo se uspostavlja.

Bili smo u braku -etrdeset jednu godinu, ali su, zahvaljuju}i `enskom pokretu, u na{em odnosu nedavno nastupile izvesne promene. Moj mu` je sjajan teoreti-ar. On je

mo`da mnogo vi{e pro-ita`o o `enskom pokretu nego ja, ali naterati njega da skuva ve-eru je borba!

Trenutno se borimo oko toga ko }e da sprema ve-eru - povremeno postignemo dogovor koji jedno vreme funkcioniz{e, da bi se onda ne{to desilo, kao na primer njegovo tro-nedeljno odsustvo od ku}e, i da bi po povratku bio umoran. Ni-eg se ne bi prihvatao. Tako o -itavoj toj stvari moramo nanovo da pregovaramo. U jednom momentu je rekao, "Zna{, istina je da sam jednostavno lenj. Toliko je udobnije kada ne moram to da radim". On prepoznaje svoju lenjost, ali je ne spre-ava. Me|utim, ono {to -itavu situaciju -ini boljom, je -injenica da on pokazuje interesovanje za promene, a prema onome {to sam -ula i pro-itala o tome, u`asno mnogo mu{karaca nije ni zainteresovano za njih.

UZAJAMNA PA@NJA

Toliko mnogo stvari zaokuplja na{u pa`nju: posao, prijatelji, deca, razli-ite aktivnosti i ku}ni poslovi. Nova ljubav pomra-uje skoro sve drugo, ali ne zadugo i ravnote`a se me-nja i ljubav biva prite{njena izme|u de-ijih potreba, pranja ve{a, automobilskog menja-a i ve-ernjih sastanaka.

Blizak odnos, -esto kao osnov ostatku na{ih `ivota, mora povremeno imati na{u punu pa`nju.

Od kada smo se ven-ali pre jedanaest godina, nekoliko ve-eri nedeljno, po{to su deca sme{tena u krevet, sedimo u dnevnoj sobi svako u svojoj omiljenoj stolici i ispijamo po -a{u vina. I razgovaramo...o tome kako smo proveli dan, o sme{nim detaljima doga|aja na poslu, o problemima koje imamo ili ne-em sli-nom. Ponekad je te{ko na}i vreme... potrebno je oprati sudove, ili je na televiziji dobra emisija ili mi jednostavno nije do pri-e. Ali razgovori, vi{e nego i{ta drugo, spre-ilo je da se udaljimo jedno od drugog.

Ve} dugo -arolija me|u nama je presu{ila...Ponekad kada ga pogledam, posebno kada je uznemiren zbog ne-ega i veoma tih i povu-en, ose}am da vi{e ne znam {ta je to bilo {to me je privuklo tom -oveku. I onda uzmemo slobodno prepodne ili ostanemo budni do dva ujutru poku{avaju}i da re{imo neku veliku krizu, a onda zavr{imo strasno vode}i ljubav, i tada se setim, Oh! Pa to je ono {to mi se dopada kod tebe! Ali to nije toliko vo|enje ljubavi koliko

razgovor o ne-em drugom do o tome da li je danas dan kada se odnosi sme}e ili koji -ek sam zaboravila da unesem u evidenciju -ekova. To zna-i videti "kroz njegovu du{u", upoznati u potpunosti osobu sa kojom ste bliski.

Iako nas odgajanje dece mo`e u-initi bliskim -esto njihovo prisustvo ometa ili jednostavno prekida vreme kada ste nasamo sa partnerom.

Jedna od najte`ih stvari za nas po{to smo dobile decu je da na|emo malo vremena da budemo same. Kada ne mogu da na|em sitera, Bob se ose}a zapostavljenim, a ja uverenom da je krivica moja, iako znam da nema razloga da isklju-ivo ja budem ta koja }e osloboditi vreme namenjeno nama. Kada anga`ujem siterku deca se `ale. Oboje poti-emo iz radni-kih porodica gde su deca uvek i u sve bila uklju-ena, pa je lako ose}ati se krivom kada radimo ne{to sami.

Kada `elimo da budemo sami sednemo u kola. Dugo se vozimo isklju-enog radija i razgovaramo. To je na-in na koji se mo`emo opustiti, ne{to u -emu smo u`ivali i onda kada smo imali osamnaest godina. Ali na tome moramo raditi. Deca oduzimaju izuzetno mnogo vremena i energije koju smo ranije koristili isklju-ivo za sebe. Oboje smo shvatili da bi sada kada i ja imam karijeru bilo lako, kada deca iza|u iz ku}e, zagnjuriti se u sopstvenu karijeru, ne ostavljaju}i ni{ta izme|u nas dvoje. To je opasnost na koju treba obratiti pa`nju. U zajedni-kom razmi{ljanju o budu}nosti razmatrali smo kupovinu kolibe ili ku}e na pla`i, ne-ega {to bi mogli priu{titi, a gde bismo odlazili vikendom i na -emu bismo radili zajedno. To opu{ta, vreme provodimo napolju i to je ne{to {to volimo da radimo zajedno. Iz prethodnog iskustva znamo da je to pravi na-in da ostanemo bliski.

U@IVATI U ODVOJENOSTI

Kada partneri odu odvojeno na odmor ili vi|aju prijatelje odvojeno mnogi to uzimaju kao pokazatelj da ne{to nije u redu. Ponekad se neko iz para mo`e osetiti ugro`enim kada ga partnerov `ivot na neki na-in isklju-uje.

Iako neke `ene misle da je izbegavanje zvani-nog stupanja u brak pojas za spasavanje od konvencionalne uloge, mnoge `ene `ele posve}enost koju brak simbolizuje. Ponekad, dok

traje naša veza sa muškarcem propuštamo da razvijemo neke od svojih sposobnosti. Možemo sebe da uljuljukujemo mišlju da će uvek postojati muškarac koji će se brinuti o nama. Propuštamo da naučimo veštine raspolaganja novcem, sitnih opravki u stanu, napornih fizičkih zadataka³. Kao posledicu možemo imati shvatanje sebe kao slabije ili manje kompetentne nego što zaista jesmo.

Ako zadržimo određen prostor za sebe, bilo da su to odvojene sedmice ili odlasci na odmor, odvojeni prijatelji ili odsustvo u urbe da se ponekad udvoje, ne treba da pretražujemo vezi. U stvari, to nas može osvestiti i doprineti rastu i vitalnosti onoga što se odigrava između nas.

Jedan od razloga što smo opstali zajedno je što smo živeli na mestima gde je svako od nas mogao da sagradi potpuno život za sebe – prijatelje, posao, interesovanja – i da ne zavisimo od onog drugog i tražimo više nego što možemo da dā.

IMATI DRUGA PRIJATELJSTVA

Ponekad se desi da se parovi osame, zanemare i napuste druga prijateljstva. Ipak je nerealno smatrati da jedna osoba može da ispuni sva naša očekivanja. Druga prijateljstva su izuzetno značajna za naše emotivno blagostanje, našu sreću, naš razvoj.

Duboka prijateljstva sa drugim ljudima su plodno tle na kojem sav naš potencijal može da raste i da se razvija. Tako stičemo svest o tome šta smo ili šta možemo da budemo u kontaktu sa drugima. Bogatije smo i kompleksnije. Ono što naučimo kroz naša intenzivna prijateljstva sa drugima – o tome kako se zbliziti, kako nas vide drugi ljudi, kako da se konstruktivno borimo, šta nam prija – možemo da primenimo u životu sa partnerom. Ponekad imamo duboka prijateljstva sa muškarcima, ali i sa ženama. [i]i krug svojih prijateljstava oslobađamo dela pritiska naš primarni odnos, a kada nam je teško drugi ljudi mogu da nam pruže podršku, utehu i razumevanje. Ne moramo da zavisimo samo od naših partnera.

3. Zauzvrat mnogi muškarcima otekuju od žena brige koju se obično vezuje za materinstvo, kao briga oko uravnotežene ishrane, svakodnevna briga o domaćinstvu i briga o emotivnom blagostanju. Teškoća koju muškarcima imaju u životu bez žene koja se o njima brine na ovaj način reflektuje se u višoj stopi ponovne ženidbe nakon razvoda ili smrti partnerke, kao i u višoj stopi smrtnosti nakon navedenih životnih kriza.

POTRA@ITI POMO]

Kada problemi postanu nere{ivi a razgovor sa partnerom i prijateljima ne daje rezultate, kada osetimo da smo iste teme pre{li uzdu` i popreko bez ikakvog pobolj{anja, i kada smo potpuno van sebe, pomisli}emo da su na{i problemi gori nego {to su ikad bili. Me|utim, to samo zna-i da smo u odnosu dostigli ta-ku nakon koje ne `elimo i ne mo`emo podnositi stanje koje se uobi-ajilo. Duboke promene mogu nastati u trenucima o-aja.

Pre nekoliko meseci dospeli smo do ta-ke gde sam, -ak iako mnogo volim Ri-arda, shvatila da ne mogu da ostanem u tom braku ukoliko nastavi da tako funkcioni}e. Ri-ard je odbio da ode sa mnom kod terapeuta. U o-ajanju sam razgovarala sa dvoje prijatelja koji nas poznaju jako dugo. Kroz razgovore sam do{la do neverovatnog zaklju-ka da se sve {to smo radili u braku dogodilo u prvih {est meseci veze. Znala sam da tako ne mogu da nastavim, i rekla sam Ri-ardu kako se ose}am. Celu smo no} proveli u razgovoru, plakali smo, onda smo zaspali, a ujutru smo ponovo plakali. Rekao je da ne `eli da izgubi sve {to je ikada voleo i da }e poku{ati da se promeni, a ja sam obe}ala da }u poku{ati ali da ne mogu ni{ta da obe}am i da }emo videti. Sada su stvari mnogo bolje izme|u nas i zaista poku{avamo da nam uspe.

Ponekad se na|emo zarobljeni {ablonom koji nas onemogu}ava da bilo {ta promenimo, nekad ni same ne znamo kako. Ne}e, uvek, biti dovoljan razgovor sa prijateljima. Tada bi trebalo da odaberemo terapiju koja }e nam pomo}i da razumemo svoja ose}anja i da promenimo svoje pona{anje. Terapija nam mo`e pomo}i da pobolj{amo komunikaciju o bolnim pitanjima.

Me|utim, terapija mo`e da bude ma- sa dve o{trice za `ene. Naj-e{e `ena daje inicijativu za odlazak kod psihoterapeuta/kinje, dok se mu{karc tome protivi ili odbija da ode. Ukoliko prihvatamo kulturom uslovljeno pona{anje koje nas u-i da je na nama da odr`avamo emotivno blagostanje, da se o drugima brinemo i dajemo im, da budemo ose}ajne i da re{avamo probleme, obra}anje terapeutu za pomo} implicira

da smo "izneverile" svoju ulogu. Na nesreću, tradicionalna terapija utemeljuje ovakva gledišta. Bitno je naći terapeuta/kinju -ije su definicije zdravlja i normalnosti bazirane na gledištu da žena ima širok spektar mogućnosti, a ne na postavci da je jedina ili glavna uloga žene da "služi" mužarcu i da se stara o deci.

ZNATI KADA DA SE ODE

Mnoge od nas se godinama zalažu za veze koje nisu toga vredne, želeći da ih poboljšaju, ali ne uspevaju u tome, ali još uvek ne veruju da bi bilo bolje da odu. Možemo neprestano dolaziti do ivice rastanka i uzmicati, ali ne zato što stvari nisu dovoljno loše; -ak i žene -iji su muševci nasilni, ili su alkoholičari ili uživaoци droge, ili imaju prevelike emotivne probleme, -esto ostaju u takvim vezama i premljavaju da li treba, i kako da odu. [ta nas zadržava? Možda, -ak i uz sve probleme još uvek volimo svog partnera i ne želimo da ga izgubimo; možda smo mu lojalne i ne želimo da ga povredimo. Da li mislimo da je raskidanje veze veliki lični neuspeh, da je o nama negativno suditi prijatelji i rodbina? Da li ostajemo zajedno "za dobro dece" ili se ušavamo toga da budemo same? Obično postoji i opravdan strah da nećemo moći da finansijski izdržavamo sebe i decu. Ipak, mnoge žene na kraju donesu odluku i okončaju svoju vezu.

Ukoliko ste rešene da se samo prilagodite svom partneru da bi sprečile sve radije nego da gajite nadu da je bolje sesti i pokušati naći rešenje; ukoliko je vaša veza bazirana na izbegavanju, obmanama i prećutkivanju; ukoliko je karakteriše stagnacija i nedostatak prostora za promenu i rast, ili ako vam se čini da vaš život u vezi nije bolji nego što bi bio izvan nje, tada je vreme da razmišljate o tome da je okončate.

Možda izgleda kontradiktorno što se zalažemo za pažljivo odnošenje u našim vezama, a u isto vreme pokušavamo da budemo odvojene i tražimo nova prijateljstva; ovi višeslojni aspekti naših života pre doprinose obogaćenju nego što ugrožavaju. Tako je, oni obezbeđuju ravnotežu koja stimuliše naš razvoj i unapređuje našu radost i blagostanje - -ine nas nezavisnima, ali i bliskima u isto vreme.

